

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «КОМПЕТЕНЦІЯ» ТА «КОМПЕТЕНТНІСТЬ»

А Здійснено аналіз зарубіжних і вітчизняних науково-педагогічних джерел стосовно проблеми визначення сутності понять «компетенція» та «компетентність». На основі публікацій проведено порівняння особливостей змісту базових понять, присвячених проблемам становлення й розвитку компетентнісної освіти. Визначені передумови застосування даних дефініцій.

Ключові слова: компетентність; компетенція; сутність; особливості

Актуальність проблеми. Сьогоднішній перехід вітчизняної системи вищої освіти на компетентнісний підхід є результатом інтеграції вітчизняної освітньої системи в європейський освітній простір, у зв'язку з чим актуалізувалося завдання підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних уміло застосовувати набуті знання, вміння та навички в конкретних виробничих і технологічних ситуаціях, творчо мислити, самостійно висувати та реалізовувати варіанти рішень окремих інноваційних проектів. Актуальність упровадження компетентнісного підходу освіти цілком узгоджується із загальноєвропейськими тенденціями розвитку освіти, зокрема Болонської декларації, згідно з якою відбувається переорієнтація національної системи освіти України на кінцевий результат.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У сучасній педагогічній науці вже тривалий час активно ведеться дискусія науковців щодо вдосконалення системи освіти шляхом застосування компетентнісного підходу (Б. Ельконін, В. Болотов, В. Биков, О. Овчарук, О. Пометун, В. Байденко, С. Раков, Л. Антонюк та ін.).

Питання визначення ключових компетентностей досліджувалися в працях І. Зимньої, О. Савченко, Г. Селевка, В. Стрельникова, С. Горобця, Н. Кічука, О. Гончарової, О. Кузьмінської, Л. Лебедик та ін.

Об'єднуючими ці наукові праці є базові поняття «компетенція» та «компетентність». У загальному, аналіз педагогічної літератури з проблеми професійної компетентності, з історії становлення цього поняття, показує неоднозначність понять «компетентність», «компетенція», складність їх трактування і сприйняття ідеї компетентнісного підходу у професійній освіті, адже кожен науковець має власне бачення сутності цих дефініцій, часто ці поняття ними ототожнюються, або підміняються.

Мета статті – аналіз поглядів зарубіжних та українських учених на розуміння сутності дефініцій «компетенція» і «компетентність» та умов їх реалізації у вітчизняному освітньому просторі.

Вирішення даної проблеми передбачає розв'язання наступних **завдань**:

- аналіз наукової та педагогічної літератури з позицій визначення дефініцій «компетенція», «компетентність»;

- обґрунтування на основі проведеного аналізу уточнення визначення сутності базових дефініцій упровадження компетентнісного підходу у вітчизняний освітній простір.

Викладення основного матеріалу. У результаті

аналізу найцитованіших наукових джерел встановлено певну відмінність у визначенні сутності даних понять.

Дані дефініції мають походження від англійського слова *competence*, що стало передумовою першого чергового аналізу зарубіжних джерел. Так, «Новий англо-російський словник» В. Мюллера дає такий переклад: «1) здатність; уміння; 2) компетентність; 3) достаток, гарне матеріальне становище; 4) компетенція, правочинність» [11].

Oxford Advanced Learner's Dictionary тлумачить *competence* наступним чином: *the ability to do smth well* (здатність робити щось добре) [20].

Т. Хоффман *competence* визначає як деякі стандарти поведінки та результати діяльності, особистісні якості, що визначають її ефективність [19], Т. Хайленд – як здатність виконувати специфічну діяльність за визначеним стандартом [22], а М. Малдер – як здатність людини домагатися певних досягнень [23].

Е. Шорт розглядає компетентність як поєднання: 1) вмінь, навичок поведінки та дій у межах певної діяльності; 2) знань, умінь, навичок у професійній діяльності без критеріїв оцінювання; 3) знань, умінь, навичок у професійній діяльності із застосуванням стандартів; 4) здібностей та особистісних якостей людини [24].

А. Сайкс дає такі визначення компетентності: вміння зрозуміти загальний план робіт, визначивши в ньому своє місце, не отримуючи детальних вказівок; уміння працювати у співробітництві з іншими, відповідальність та ініціативність [26].

У деяких наукових дослідженнях «компетенція» і «компетентність» чергуються і використовуються як синоніми (Дж. Равен), у деяких (Е. Шорт) ці поняття чітко розмежовуються. На думку Е. Шорта, якщо під компетенцією в більшості випадків розуміється наявність у людини певних якостей і станів, що, зазвичай, не гарантують їй можливості їх практичного застосування, то компетентність – це специфічна міра, якою може володіти будь-хто на основі відповідних компетенцій, яка об'єднує в собі як конкретну категорію «компетенція», за допомогою якої можна судити про адекватність і достатність людини, так і якість або стан, що характеризує цю людину в межах цієї категорії [24].

Дж. Равен визначив «компетентність» як здатність людини, яка необхідна для виконання конкретної дії в певній галузі діяльності та поєднує в собі знання, навички, способи мислення і готовність нести відповідальність за свої вчинки. У роботі «Компетентність у сучасному суспільстві», що вийшла в 1984 р., автор

зазначає, що компетентність складається з великої кількості компонентів, багато з яких відносно незалежні один від одного. Деякі компоненти відносяться скоріше до когнітивної сфери, інші – до емоційної. Ці компоненти можуть замінити один одного в якості складових ефективної поведінки [14].

Ц. Бірцеа відзначив, що компетентності створюють певну плутанину між результатами і процесами навчання; залежність поведінки від компетентності відносна (конкретна поведінка може визначатися кількома компетентностями, тоді як одна компетентність може стати причиною кількох різних типів поведінки) [18].

Фахівці Міжнародної комісії Ради Європи (програма Defenition and Selection of Competencies) визначають competency як здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби і виконувати поставлені завдання. Кожна компетентність побудована на комбінації взаємовідповідних пізнавальних ставлень і практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь – усього того, що можна мобілізувати для активної дії. На симпозіумі в Берні (27–30 березня 1996 р.) за програмою Ради Європи, де було поставлено питання про те, що для реформ освіти істотним є визначення так званих ключових компетенцій, якими мають оволодіти майбутні випускники для подальшого життя, навчання та успішної праці, в узагальнюючій доповіді В. Хутмахер відзначив, що поняття «компетенція», яке входить до понять «компетентність», «спроможність», «майстерність», змістовно точно ще не визначено, проте всі дослідники погоджуються з тим, що воно ближче до понятійного поля «знаю, як», ніж «знаю, що» [21].

Експертами країн Європейського Союзу компетентність визначається як здатність ефективно й творчо застосовувати знання й уміння як у міжособистісних стосунках, так і в професійних ситуаціях. Міжнародною комісією Ради Європи «компетентність» трактується як загальні або ключові вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації. Компетентність, за визначенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти, – це спроможність кваліфіковано виконувати завдання або роботу. При цьому поняття компетентності містить у собі знання, вміння та навички і ставлення, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності [25].

У вітчизняних наукових джерелах також спостерігається значне різноманіття тлумачень даних дефініцій. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови «компетенція – це добра обізнаність із будь-чим або коло повноважень будь-якої організації, установи або особи, а «компетентний» – який має достатні знання в будь-якій галузі; який з будь-чим обізнаний, тямущий або який має певні повноваження; повноправний, повновладний» [2, с. 445].

За визначенням, що містить «Сучасний словник іноземних слів», «компетентний (лат. competens (competentis) – належний, здібний) – той, хто володіє компетенцією, досвідчений у певній галузі» [15, с. 295].

У психології компетентність (competency) визначається як психосоціальна якість, що означає силу й

упевненість, витікаючи від почуття особистої впевненості і корисності, що дає людині усвідомлення своєї здатності ефективно взаємодіяти з оточенням. Компетентність – це здатність на практиці реалізувати свій потенціал (знання, вміння, досвід, особові якості для успішної творчої діяльності в професійній і соціальній сфері, це складова якість особи або сукупність якостей, мінімальний досвід діяльності в заданій сфері [6].

Дещо по-іншому розділяє поняття компетентність і компетенція Б. Хасан: «Компетенція – це характеристика місця, а не особи, тобто це параметр соціальної ролі, який в особовому плані проявляється як компетентність, тобто відповідність особи займаному місцю, «ставлення», інакше кажучи, здатність здійснювати діяльність відповідно до соціальних вимог і очікувань. Рівень компетентності – це характеристика результатів освітньої практики для окремої людини» [16].

Розмежує поняття «компетентність» і «компетенція» і А. Маркова. «Компетенція – це визначена сфера, коло питань, які людина вповноважена вирішити». Вона трактує компетенцію, як поняття, швидше з нормативно-правової сторони. У цьому розумінні дане трактування є близьким до того, що зазначено у нормативних документах у вигляді обов'язків певної посадової особи: що повинен виконувати, за що відповідає тощо. Компетенція – це сфера належного. Вона не має відношення до конкретного суб'єкта діяльності, це не характеристика конкретного спеціаліста, а лише позначення тих знань, у рамках яких він зможе діяти, приймати рішення, нести відповідальність [8].

А. Хуторський вибудовує співвідношення понять таким чином: «компетенція включає сукупність взаємозв'язаних якостей особи (знань, умінь, навичок, способів діяльності), предметів, що задаються стосовно певного кола і процесів, необхідних для якісної продуктивної діяльності по відношенню до них; компетентність – володіння людиною відповідною компетенцією, що включає її особисте ставлення до неї й предмету діяльності [17, с. 56].

У педагогічній літературі термін «компетенція» визначається як:

- «знання і досвід у певній галузі» [13, с. 61];
- «добра обізнаність у певній сфері» [12, с. 15];
- «комплекс відповідних знань у певній галузі» [9, с. 16].

Отже, на відміну від компетенції, компетентність – поняття, що безпосередньо пов'язане з конкретною людиною, залежне від її індивідуальних властивостей і характеристик. Іншими словами, компетентність – це готовність спеціаліста до здійснення діяльності у рамках нормативно визначеної компетенції.

Компетентність, у тому числі й професійна, передбачає володіння компетенціями. На думку Е. Зеєра, компетенції – це узагальнені способи дій, що забезпечують продуктивне виконання професійної діяльності [4, с. 31].

Н. Мойсеюк вважає, що компетенція – це інтегрований результат опанування змістом загальної середньої освіти, який виражається в готовності учня використовувати засвоєні знання, вміння, навички, а також способи діяльності у конкретних життєвих ситуаціях для розв'язання практичних і теоретичних задач [10].

Українські вчені Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук та ін. у колективній монографії трактують термін «компетенція» як «суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень тощо у певній сфері діяльності людини як абстрактного носія» [5, с. 92].

Цікавою є думка Л. Лебедик, яка відзначає, що компетентність людини вимірюється в компетенціях. Компетенція – це здатність, заснована на знаннях, досвіді, цінностях, набутих завдяки навчанню, те, що породжує вміння; характеристика, яку можна виявити, спостерігаючи за діями, вміннями. Якість освіти нині вимірюється не в знаннях і вміннях, а й у відповідних вимогах суспільства – компетенціях, адже можна бути освіченим, але не компетентним – не змогти проявити (мобілізувати) свої знання в конкретній ситуації [7].

Л. Бурчак ці поняття формулює таким чином: *компетенція* – це наперед задані вимоги до освітньої підготовки, сукупності знань, способів діяльності, коло повноважень, досвіду, якостей особистості; *компетентність* – уже існуюча якість, реальна демонстрація набутих знань і відповідних умінь, навичок людини як суб'єкта професійної діяльності, володіння нею відповідною компетенцією та здатність застосовувати її у професійних ситуаціях [1, с. 5].

З нашого погляду вдаль визначення зробив М. Голвань, який розглядає ці поняття так: *компетенція* – об'єктивна категорія, суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень тощо у певній сфері

діяльності людини як абстрактного носія; *компетентність* – інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі знання, вміння, навички, досвід й особистісні якості, що обумовлюють прагнення, готовність і здатність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності. Компетенція є нормативною, ідеальною метою освітнього процесу, що моделює якості випускника, а компетентність – його результатом, рівнем прояву (сформованості). Поняття «компетенція» пов'язане зі змістом сфери діяльності, а «компетентність» – з особистістю, зі здатністю особи ефективно діяти у стандартних і нестандартних ситуаціях. Компетентність виявляється в успішно реалізованій у діяльності компетенції і включає особисте ставлення до предмету і продукту діяльності. У компетентності поєднуються об'єктивно визначені нормативними документами система знань, умінь і навичок, а також особистісна складова – інтереси, прагнення, ціннісні орієнтації, мотиви самореалізації індивіда [3, с. 29].

Узагальнюючи вищевикладене, можемо констатувати, що ні в європейському ні у вітчизняному освітньому просторі немає єдиного, чіткого й однозначного розуміння понять «компетентність» і «компетенція».

Детальний аналіз понять «компетенція» та «компетентність», проведений на основі вітчизняної наукової та педагогічної літератури, представлено в табл. 1, 2:

Таблиця 1

Порівняльний аналіз сутності поняття «компетентність»

Науковий підхід (визначення)	Автор
Навички, які дозволяють людині адекватно виконувати норми та правила життя в суспільстві.	Коджаспирова Г., Коджаспиров А.
Об'єднання складових освіти, теоретичних знань та практичних умінь орієнтованих на результат навчання.	Северин Н.
Обізнаний, авторитетний в якій-небудь галузі; який володіє компетенцією.	Копоруліна В., Смірнова М., Гордєєва Н., Балабанова Л.
Обізнаність, авторитетність у певній галузі.	Ожегов С.
Обов'язкова складова державних освітніх стандартів, що є необхідною базою для формування професійних умінь майбутніх фахівців.	Банашко Л., Кришук Б., Тафінцева С., Севастьянова О.
Організований набір знань, умінь, навичок, набутих у процесі навчання, які дозволяють вирішувати різноманітні проблеми та ситуації професійної діяльності особистості.	Семенова А.
Особливий тип організації предметно-специфічних знань, що дозволяють приймати ефективні рішення у відповідній галузі діяльності.	Холодна М.
Поінформованість у чомусь, обізнаність.	Бусел В.
Система здібностей, знань, умінь, необхідних для професійної діяльності.	Кузьміна Н., Кухарєв Н., Гончаренко С.
Складна інтегрована якість особистості, що сприяє готовності здійснювати деяку діяльність.	Бульгін Ю.
Складне явище, що формується тільки в процесі набуття цілого комплексу спеціалізованих знань, умінь та навичок.	Кічук Н.
Категорія, що визначає ставлення людини до певного виду діяльності, забезпечує її результативність, досягнення успіхів, здатність до самореалізації та самовдосконалення.	Біла О., Гуменникова Т., Кічук Н., Кічук Я., Князян М., Рябушко С., Улятовська Є.
Здатність суб'єкта реалізувати у діяльності ціннісні установки, забезпечувати результативність діяльності.	Боритко Н.
Загальні, ключові базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові уявлення або опорні знання, вимоги суспільства до людини.	Жак Делор
Готовність та здатність до виконання дій, що проявляється в конкретній ситуації у процесі здійснення професійної діяльності.	Ягупов В.
Набір знань, умінь, навичок, ставлень, що дають змогу ефективно проводити діяльність або виконувати певні функції.	Пометун О.

1	2
Індивідуальна характеристика ступеня відповідності вимогам професії; здатність й уміння людини виконувати певні трудові функції.	Маркова А.
Здатність особистості до виконання певного виду діяльності.	Новіков О.
Володіння необхідними знаннями, уміннями або навичками для вирішення професійних завдань. Людина, яка не є компетентною, не зможе повною мірою й у соціально значимих аспектах реалізуватися в професійній сфері, тобто стати фахівцем своєї справи.	Усик О.
Коло питань, в яких дана особа має певні повноваження, знання чи досвід.	Мельничук О. С.
Здатність особистості до виконання певної діяльності, заснована на його навчальному та життєвому досвіді, цінностях і схильностях.	Єрмоленко С.
Динамічна комбінація знань, умінь та практичних навичок, різних способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, які визначають здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.	Згуровський М.
Коло питань, у яких людина добре обізнана чи авторитетна, має досвід.	Дворецький І., Краєвський В., Хуторський А.
Знання, вміння, навички, цінності та ставлення до певного виду діяльності.	Єрмаков І.
Інтеграція знань, умінь, досвіду із соціально-професійною ситуацією чи реальною діяльністю.	Зеєр Е.
Набір знань, умінь, навичок, набутих у процесі навчання.	Савченко О.
Загальна здатність особистості до засвоєння знань, досвіду, цінностей, набутих завдяки навчанню. Зазначає, що бути компетентним «не означає бути ученим чи освіченим».	Шишов С.
Актуальна якість особистості, що базується на знаннях.	Зимня І.
Добра обізнаність чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи.	Яременко В.
Компетентність як готовність до діяльності, що базується на досвіді.	Селевко Г.
Міра того, що індивід може зробити у конкретно визначений час.	Локшина О.)
Специфічна здатність, необхідна для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі, що включає вузькоспеціальні знання, особливі предметні навички, способи мислення, розуміння відповідальності за свої дії.	Дж. Равен
Спеціалізований набір знань, умінь, навичок та ставлень, що набуваються людиною у процесі навчання.	Овчарук О.
Спроможність людини до самореалізації, розв'язання певних завдань, реалізації життєвих цілей тощо.	Луговський В., Кох М.
Сукупність повноважень будь-якої посадової особи чи органу, володіння знаннями, досвідом у певній галузі.	Шевців З.
Сучасні вимоги суспільства до людини, здобуття умінь XXI століття, які узгоджені країнами Європейського союзу і сьогодні потрібні сучасному українцю.	Гриневич Л.
Умотивованість до дій. Готовність до діяльності. Стан освіченості.	Слінченко Л.
Утворено від прикметника компетентний. Вживається у значеннях повноважний, кваліфікований, ґрунтовний.	Білодід І., Бурячок А.
Педагогічний підхід (визначення)	Автор
Володіння компетенцією.	Банашко Л., Гуменникова Т., Коджаспіров А., Новіков О., Смірнова М.
Здатність й уміння людини виконувати певні трудові функції.	Мельничук О.
Спроможність людини до самореалізації, самовдосконалення, розв'язання певних завдань.	Білодід І., Дворецький І., Кічук Я., Князян М., Краєвський В., Кузьміна Н., Маркова А., Рябушко С.
Навички, які дозволяють виконувати норми суспільства.	Гордеева Н.
База для формування професійних умінь майбутніх фахівців.	Біла О., Копоруліна В.
Досвід у певній галузі.	Кічук Н., Неймер Ю., Пометун О., Шевців З.
Авторитетність людини.	Банашко Л., Гуменникова Т., Равен Дж., Крищук Б., Коджаспіров А., Новіков О., Ожегов С., Смірнова М., Хуторський А.
Набір знань, умінь навичок, що дають змогу ефективно проводити діяльність.	Севастьянова О.
Поінформованість у чомусь.	Бурячок А.
Інтеграція знань, умінь, досвіду з соціально-професійною ситуацією чи реальною діяльністю.	Єрмоленко С.

1	2
Загальні, базові уміння.	Зимня І.
Сукупність якостей особистості, що включає когнітивні, поведінкові, емоційні компоненти.	Ж. Делор
Кваліфікованість людини.	Бусел В., Бульгін Ю.
Комплекс спеціалізованих знань, умінь та навичок, що набуваються у процесі навчання.	Кічук Я., Овчарук О.
Здатність до виконання певної діяльності.	Кічук Я., Пометун О.
Готовність та здатність до виконання певної діяльності чи дій.	Гончаренко С., Зеєр Є.
Здатність успішно здійснювати професійну та навчальну діяльність.	Зимня І.
Міра того, що індивід може зробити у конкретно визначений час.	Луговський В.
Ступінь відповідності вимогам професії.	Гончаренко С.
Норми та правила життя в суспільстві, вимоги суспільства до людини.	Гордеева Н., Делор Ж., Коджаспірова Г., Кох М.
Сукупність повноважень будь-якої посадової особи чи органу.	Хуторський А.
Ключові уміння або опорні знання.	Гуменникова Т., Згуровський М., Зимня І.
Обізнаність у певній галузі.	Банашко Л., Гуменникова Т., Равен Дж., Кришук Б., Коджаспіров А., Новіков О., Ожегов С., Смірнова М., Хуторський А.
Здатність особистості до засвоєння знань, досвіду, цінностей, набутих завдяки навчанню.	Шишов С.
Система знань, вмінь, здібностей, необхідних для професійної діяльності.	Гриневич Л., Кухарев Н., Локшина О.
Комбінація знань, умінь, навичок, що дають змогу ефективно, успішно здійснювати професійну діяльність, виконувати певні функції.	Зимня І.
Коло питань, у яких людина має повноваження, знання, досвід.	Равен Дж., Кришук Б., Неймер Ю., Хуторський А.
Існуюча якість, реальна демонстрація набутих знань і відповідних умінь, навичок людини як суб'єкта професійної діяльності, володіння нею відповідною компетенцією та здатність застосовувати її у професійних ситуаціях.	Бурчак Л.
Інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід і особисті якості, котрі обумовлюють прагнення, готовність і здатність вирішувати проблеми і завдання реальних життєвих ситуацій, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності. Результат освітнього процесу, рівень прояву, сформованості.	Головань М.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз сутності поняття «компетенція»

Науковий підхід (визначення)	Автор
Базові знання та здібності особистості, що визначають соціальну активність індивідуума, під час виконання певних завдань.	Верба В., Гребешкова О.
Вимога до підготовки фахівця. Фактор, що забезпечує результативність діяльності людини, характеристика її професійної ролі.	Боритко Н.
Відкрита система знань, що включає взаємодіючі між собою особистісні, які активізуються та збагачуються в діяльності по мірі виникнення життєво важливих проблем та виробничих ситуацій.	Фролов Ю., Махотін Д.
Деякі внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення (знання, уявлення, програми (алгоритми) дій, системи цінностей і відносин) виявляються в компетентностях людини.	Зимня І.
Єдність теоретичної та практичної готовності до здійснення діяльності.	Сорокіна Т.
Практична реалізація професійних здібностей і ділових якостей працівника.	Іванова І.
Загальна здатність, яка ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, нахилах, що набувається завдяки навчанню.	Шишов С., Кальней В.
Здатність особистості не лише володіти готовою інформацією, але й розв'язувати проблеми.	Бондар С.
Здатність робити щось добре, ефективно з високим ступенем саморегуляції, самооцінки, швидкою адаптацією до обставин і середовища. Здатність виконувати особливі види робіт в залежності від поставлених завдань, проблемних ситуацій.	Байденко В.
Знання, необхідні для успішної практичної діяльності відповідно до загальноновизнаних норм, законів, правил.	Маркова А.
Коло питань, у яких особистість найкраще розуміється.	Драговцев О.
Компетенція – це здатність і готовність застосовувати знання і уміння при розв'язанні професійних завдань в різних областях.	Галяміна І.
Комплекс відповідних знань у певній галузі.	Пентиліук М.

1	2
Особиста властивість спеціаліста вирішувати визначений тип професійних задач.	Рубін Ю., Єгоров А.
Параметр соціальної ролі людини.	Шаріпов Ф.
Сукупність взаємозв'язаних якостей особи (знань, умінь, навичок, способів діяльності), предметів, що визначають відношення до певного кола предметів чи процесів необхідних для якісної продуктивної діяльності в різних сферах.	Хуторський А., Хуторська Л.
Сукупність знання і досвід у певній галузі.	Субетто А.
Сукупність знань, умінь, навичок, способів діяльності, що стосуються певного кола питань чи процесів, необхідних для продуктивної діяльності стосовно них.	Краєвський В.
Умови професійної діяльності працівників, які обіймають конкретні посади та працюють відповідно до встановлених стандартів.	Бормот В.
Цінності, направленості, знання, досвід, потреби особистості як під час навчання, так і поза його межами. Мобілізація знань, досвіду, діяльнісних відносин, необхідних для розв'язання різноманітних завдань.	Шевель Б.
Якість, властивість чи стан спеціаліста, що забезпечує відповідність потребам, вимогам професії, спеціальності, спеціалізації, стандартам кваліфікації, займаній чи виконуваній службової посади.	Трифонов Є.
Педагогічний підхід (визначення)	Автор
Сукупність знань, умінь, навичок, способів діяльності, що набуваються завдяки навчанню та необхідні для продуктивної діяльності у певній галузі.	Кальней В., Краєвський В., Пентиліук М., Субетто А., Шишов С., Хуторський А., Хуторська Л.
Коло питань, у яких особистість найкраще розуміється	Драговцев О.
Здатність та готовність виконувати різні види робіт, застосовувати знання і вміння при розв'язанні професійних завдань.	Байденко В., Верба В., Галяміна І.
Базові знання та здібності, що визначають соціальну активність людини при виконанні певних завдань.	Верба В., Гребешкова Ю.
Вимога до підготовки фахівця, яка забезпечує результативність та успішність практичної діяльності людини.	Боритко Н., Маркова А.
Внутрішні, потенційні приховані знання, уявлення, програми, дії та цінності, відносини, що виявляються в компетентностях людини.	Зимня І.
Характеристика професійної або соціальної ролі фахівця.	Боритко Н., Шаріпова Ф.
Система знань, що збагачується у діяльності людини при вирішенні життєво важливих проблем та виробничих ситуацій.	Махотін Д., Шевель Б.
Здатність особистості вирішувати означений тип професійних задач.	Бондар С., Єгоров А., Іванова І., Рубін Ю.
Відповідність потребам, вимогам професій, спеціальності, спеціалізації, стандартам, кваліфікації.	Трифонов Є.
Єдність теоретичної та практичної готовності для здійснення діяльності.	Сорокіна Т.
Здатність, заснована на знаннях, досвіді, цінностях, набутих завдяки навчанню, те, що породжує вміння; характеристика, яку можна виявити, спостерігаючи за діями, вміннями.	Лебедик Л.
Вимоги до освітньої підготовки, сукупності знань, способів діяльності, коло повноважень, досвіду, якостей особистості.	Бурчак Л.
Об'єктивна категорія, суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень тощо у певній сфері діяльності людини як абстрактного носія. Нормативна, ідеальна мета освітнього процесу, що моделює якості випускника.	Головань М.
Інтегрований результат опанування змістом загальної середньої освіти, який виражається в готовності учня використовувати засвоєні знання, уміння, навички, а також способи діяльності у конкретних життєвих ситуаціях для розв'язання практичних і теоретичних задач.	Мойсеюк Н.

Результати дослідження. Узагальнюючи вищевикладені трактування даних дефініцій, пропонуємо під **компетенцією** розуміти сукупність систематизованих знань, умінь, навичок, що є необхідними для якісної діяльності особистості, а під **компетентністю** – здатність застосовувати набуті знання, вміння, навички в практичній діяльності; особистісна характеристика фахівця, який володіє низкою відповідних компетенцій.

Також не варто протиставляти компетентності та компетенції такі поняття як знання, вміння та навички. Адже поняття компетентність і компетенція значно ширші, вони є поняттями іншого порядку і вже

містять у собі знання, вміння та навички. Крім цих понять, компетентність охоплює систему ціннісних орієнтацій, звички, і тому формується не лише в навчальному закладі, але й під час трудової діяльності, дослідження, спілкування тощо.

Висновки. Виходячи з викладеного вище, узагальнюємо, що процес уточнення сутності дефініцій «компетенція» та «компетентність» продовжується, що неодмінно буде відобразитися на особливостях реалізації компетентнісного підходу у вітчизняний освітній простір; упровадження компетентнісного підходу триватиме і надалі, так як зумовлене процесами глобалізації світової економіки та створення євро-

пейського освітнього простору.

Перспективу подальших розвідок у цьому напрямі можуть становити дослідження з метою уточнення сутності базових дефініцій компетентнісного підходу та шляхів його реалізації на практиці з урахуванням цих уточнень.

Список використаних джерел

- Бурчак, Л. В. Формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя хімії в системі вищої освіти : автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. В. Бурчак; Полтава, 2011 – 23 с.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – Київ, Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
- Головань, М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М. С. Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 23–30.
- Зеер, Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход : учеб. пособ. для вузов / Э. Ф. Зеер, А. М. Павлова, Э. Э. Сыманюк. – Москва : Московский психолого-социальный институт, 2005. – 211 с.
- Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) / (за заг. ред. О. В. Овчарук). – Київ : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
- Краткий психологический словарь : науч. изд. / Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2-е изд., расш., испр. и доп. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. – 512 с.
- Лебедик, Л. В. Педагогічна підготовка магістрів у вищих економічних навчальних закладах : монографія / Л. В. Лебедик. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 165 с.
- Маркова, А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – Москва, 1996. – 308 с.
- Мильруд, Р. П. Компетентность в изучении языка / Р. П. Мильруд // Иностраный язык в школе. – 2004. – № 7. – С. 13–17.
- Мойсеюк, Н. Е. Педагогіка : навч. посіб. / Н. Е. Мойсеюк. – Київ, 2007. – 608 с.
- Мюллер, В. К. Англо-русский словарь / В. К. Мюллер. – Москва : Русский язык, 1995. – 1867 с.
- Новикова, Т. Розвивальне навчання та формування ключових компетентностей учнів / Т. Новикова // Початкова освіта. – 2008. – № 41. – С. 9–11.
- Психологический словарь / авт.-сост. В. Н. Копорулина, М. Н. Смирнова, Н. О. Гордеева, Л. М. Балабанова; под общей ред. Ю. Л. Неймера. – Ростов-на-Дону : Феникс. – 2003. – 640 с.
- Равен, 14 Дж. Компетентність у сучасному суспільстві: прояв, розвиток і реалізація / Дж. Рамен. – Київ, 1984. – 284 с.
- Современный словарь иностранных слов: ок. 20 000 слов. – СПб. : Дуэт, 1994. – 752 с.
- Хасан, Б. И. Границы компетенций: педагогическое вменение и возрастные притязания / Б. И. Хасан // Педагогика развития: ключевые компетентности и их становление. – Красноярск, 2003. – 52 с.
- Хуторской, А. В. Ключевые компетенции: Технология конструирования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 5. – С. 55–61.
- Birzea, C. Education for democratic citizenship: a lifelong learning perspective. Council of Europe. DGEV/EDU/CIT (2000) / C. Birzea. – Strasbourg Cedex: CoE, 2000. – 88 p.
- Hoffmann, T. The meanings of competency / T. Hoffmann // Journal of European Industrial. – 1999. – Vol. 23.6. – P. 275–285.
- Hornby, A. S. Oxford advanced Learning dictionary of current English (7th Edition) / A. S. Hornby. – Oxford: Oxford University press, 2005. – 307 p.
- Hutmacher, Walo. Key competencies for Europe//Report of the Symposium Berne, Switzerland 27–30 March, 1996.
- Hyland, T. Book review of Competency Based Education and Training: A World Perspective by A. Arguelles and A. Gonczi (eds.) / T. Hyland // Journal of Vocational Education and Training. – 2001. – Vol. 53. – P. 487–490.
- Mulder, M. Competence-based VET in the Netherlands: background and pitfalls / H. Biemans, M Mulder // Journal of Vocational Education and Training. – 2004. – Vol. 56.4 – P. 523–538.
- Short, E. The Concept of Competence Its use and Misuse in Education / E. Short // Journal of Teacher Education. – 1985. – Vol. 36. – № 2. – P. 5.
- Spector, J. M. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. Competencies for Online Teaching / J. Michael Spector, Ileana de la Teja // ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification. – 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ibstpi.org/downloads/online-competencies.pdf>.
- Sykes, A. J. Navvies: Their Work Attitudes / A.J. Sykes // Sociology. – 1969. – № 3. – P. 21–157.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 15.11.2017

Кравченко С. А. Научно-педагогический анализ понятий «компетенция» и «компетентность».

А Осуществлен анализ зарубежных и отечественных научно-педагогических источников по проблеме определения сущности понятий «компетенция» и «компетентность». На основе публикаций проведено сравнение особенностей содержания базовых понятий, посвящённых проблемам становления и развития компетентностного образования. Определены предпосылки применения данных дефиниций.

Ключевые слова: компетентность; компетенция; сущность; особенности

Kravchenko S. O. Scientific and pedagogical analysis of the concepts «competence» and «competency».

S The paper presents analysis of foreign and domestic scientific and pedagogical sources concerning the problem of determining the essence of the concepts «competence» and «competency». On the basis of the publications we made a comparison of the features of the content of the basic concepts, devoted to the problems of formation and development of competence education. The preconditions of the application of these definitions are determined.

Key words: competency; competence; essence; features